

שאלה י"ב

לאחר שהיה לו תעודת הזיהוי המעידים עליו ועל משפחתו שהם גוים מלידה ומבטן, אולם לא היה לו צורך להשתמש בהן אם מקבלים אותן בלי שום נזיפה וקבלות או תקנות

שאלה: אחרי השחרור כשיצאנו מאפילה לאור גדול, בא אלי הנכבד והיקר ר' ש. א. ג"י ונפשו בשאלתו, היות שבימי הרעה והועם מצא לו מפלט בכית אחד הנכרים הוא ומשפחתו וכדי להיות בטוח שהודים הארוזים ימ"ש לא יתפסוהו בעת החיפושים שהיו עורכים מזמן לזמן בבתי הנכרים לשם גילוי יהודים מסתתרים בין הגוים, הוא הצליח לקנות תעודות זיהוי המעידים עליו ועל משפחתו שהם גוים מלידה ומבטן, אולם בעזרת השם לא היה לו צורך להשתמש בהן, כי הגרמנים אף פעם לא נכנסו למקום מחבואו.

ושאלתו היא אם בזה שרכש לו ולמשפחתו תעודות זיהוי של נכרים כדי להסתיר את מקור מחצבתו שלא השתמש בהן אף פעם, מכל מקום עצם רכישת התעודות הללו נחשב כאילו הוא מתכחש לעמו ואמונתו ויש לו דין של מומר, לכן מוטל עליו חיוב טבילה וקבלת דברי חבירות כדין מומר החוזר בתשובה, או דילמא כיון דלאמיתו של דבר מעולם לא המיר את דתו ולא התכחש לעמו, כי גם בימים הרעים הללו התנהג מנהג יהודי כשר, הניח תפילין ושמר את השבת והיה נזהר שלא להתגאל במאכלות אסורות, אם כן אין לו כלל דין של מומר וממילא אין עליו כלל חיוב של טבילה וקבלת דברי חבירות, דמה שרכש את תעודות הזיהוי של נכרים, הרי עשה זאת כדי להציל את נפשו ונפש בני משפחתו, ובפרט שאף פעם לא השתמש בתעודות הללו, כי בשביל הגוי שהסתתר אצלו לא היה לו צורך

בהם שהרי הגוי הזה ידע שהוא יהודי ובגלל כן הוא מסתתר אצלו, מזה דינו של הנכבד והיקר הזה.

תשובה: בשו"ע יו"ד סוף סעיף י"ב כתב הרמ"א, ישראל מומר שעשה תשובה אין צריך לטבול רק מדרבנן יש לו לטבול ולקבל עליו דברי חבירות בפני ג' (ג"י פ' החולץ).

ובפתחי תשובה שם אות י' הביא את דברי המג"א שכתב דישראל מומר שעשה תשובה מותר לטבול אפילו בשבת כיון דאינו מדאורייתא.

דע גם כן בבאר הגולה שם סי' רס"ז אות ו' שהביא מה המהרש"ל דשמע וראה שהיו מורין הלכה למעשה לטבול המומרין ולגלח את כל שערן מקודם.

ובביאור הגר"א שם בסי' רס"ח אות ל' ציין מקור להך דינא שכתב הרמ"א בשם הג"י דמומר שעשה תשובה צריך לטבול, מהא דאיתא באבות דר' נתן פרק ח' משנה ח', שוב מעשה בריבה אחת שנשנית והלכו אחריה שני חסידים לפדותה ונתפס אחד מהם לשום לסטוס (שהיו חושדים אותו גנב ולסטים, בנין יהושע) וחבשוהו בבית האסורים בכל יום ויום היתה אשתו מביאה לו לחם ומים יום אחר אמר לה לכי אצל פלוני ואמרי לו שאני חבוש בבית אסורין כו' מה עשה אותו האיש הלך והביא כסף וזהב ובני אדם עמו והוציאו את שניהם כשיצא אמר להם כו' הטבילוני והטבילות הטבילום אמר כו' במה חתדתוני כו' לטבילה של ריבה זו במה חשדתוהו, אברו לו שכל אותן הימים שהיתה שרויה בין העובדי כוכבים היתה אוכלת משלהם ושותה משלהם עכשיו אמרת הטבילה כדי שתטהר, אמר להם העבדתה כך היה כו'.

הרי מבואר סאן באבות דר' נתן בהדיא דריבה זו היתה זקוקה לטבילה מכיון שהיתה שרויה בין העובדי כוכבים והיתה אוכלת משלה, וטעמא דמילתא הוא דמשום זה יש לה דין מומרת ולכן הזיקה להטבל.

ועי' בשו"ע א"ח סי' קכ"ח סעיף ל"ז שפסק, מומר לעבודת כוכבים לא ישא כפיו ויש אומרים שאם עשה תשובה נושא כפיו (וכן עיקר) ואם נאנס לדברי הכל נושא כפיו.

ובתשובות הריב"ש סי' ד' כתב דמי שעבר עבירה שיש עליה דין של יהרג האל יעבור אם הוא זהיר ומתנהג במצוות כשאר ישראל הוא ישראל כשר לכל דבריו אלא שעבר על מצות עשה של ונקדשתי עיי"ש.

אכן במנחת חנוך במ"ע דונתקדשתי מבואר דזהו דוקא כגון אם אנסוהו לעבוד עבודת כוכבים או יתר שתי העבירות שדינן הוא יהרג האל יעבור. מה שאין כן אם אנסוהו אונס אחר אלא שהוא פרי להנצל מן הסכנה עבר עבודה זרה לא אמרינן בזה דאונס פטריה רחמנא ועי' בכתובות דף ד' הלידרוש להא דאונס שרי ובשיטה מקובצת שם ובמהרש"א. ועי' ג"כ בחו"מ סי' ר"ה דמבואר דאם האונס היה באופן שהוא בחר בזה לפטור מאונס אחר לא מקרי אונס. עיי"ש.

מעתה לפי כל הנ"ל בנידון דידן אף שלכאורה יש מקום לומר דאין על השואל דין של מומר במה שסיגל לו ולמשפחתו תעודות זיהוי של נכרים כיון שנאנס לעשות כן כדי להציל את נפשו ונפש בני משפחתו, וכמו שהבאנו לעיל בשם הריב"ש, אבל לפי מה שהבאנו בשם המנחת חינוך וכן במה שנפסק בחו"מ שהבאנו, אם כן בנידון דידן הרי לא אנסוהו מפורש להתחפש לנכרי, אלא שהוא עצמו בחר לעשות כן כדי להנצל מן הסכנה, אם כן יש לומר דלא מקרי באופן זה כשהוא אנוס וכמו שהבאנו מהמנחת חינוך וממה שנפסק בחו"מ כנ"ל, אם כן נצא דשפיר יש עליו דין של מומר ומוטל עליו עכשיו לטבול ולקבל דברי חבירות כמו שכתב הרמ"א בהלכות גרים שהבאנו לעיל, ועי' מש"כ בספרי דברי אפרים בקונטרס מעמק הבכא שאלה ב'.

אכן לפי מה שכתב המנחת חינוך שם דלא מקרי פרהסיא אלא דוקא כשהוא עושה כן בפני עשרה מבני ישראל אבל אם הוא עושה זאת בפני הרבה עכו"ם אין על זה דין של בפרהסיא ואינו עובר על הלאו של לא תחללו

ועל המצות עשה של ונקדשתי דהוי כמו שהוא עושה בצנעה, והוא עובר רק על מצות עשה של ואהבת, עיי"ש היטב במנחת חינוך, אם כן בנידון דידן מה שהשואל סיגל לעצמו את תעודת הזיהוי של הנכרים והחזיקן כדי להשתמש בהן במקרה שיתפסוהו הגרמנים הארורים ימ"ש, הרי אין זה בפרהסיא מאחר שלא הראה זאת לעשרה אנשים מבני ישראל אלא שחשב להשתמש בהן לעת הצורך, ואפילו אם כמה וכמה גויים שהיו אתו ראו וידעו על הניירות הללו, מכל מקום הרי הבאנו דבפני עכו"ם לא מקרי פרהסיא, ולא עוד אלא יש שלדמות זאת למה דפסק המחבר בשר"ע י"ד סי' קנ"ז סעיף ב', אסור לאדם לומר שהוא עובד כוכבים כדי שלא יתרגוהו אבל אם כדי שלא יכירוהו שהוא יהודי משנה מלבושו בשעת הגזירה מותר כיון שאינו אומר שהוא עובד כוכבים ממילא שהשואל לא עשה שום דבר שיש בו משום חילול השם.

ואם שיש לחלק ולומר דאם הוא מראה תעודת הזיהוי של נכרים המעיד עליו שהוא נכרי הוי כאילו הוא אומר מפורש שהוא נכרי ואינו דומה למשנה מלבושו שלא יכירוהו שהוא יהודי, מכל מקום כיון שהשי"ת היה בעזרו שלא הוצרך להשתמש אף פעם בתעודות הללו, ובפרט שכל התנהגותו התנהג כבן ישראל לכל דבריו, בודאי יש להקל עליו ולא להזיקו טבילה וקבלת דברי חבירות כאילו היה מומר ח"ו.

וזאת הוריתי לו כנ"ל, והי' הטוב יראנו נפלאות מתורתו ויאר עינינו במצותותיו כדי שנוכל להודות ולהלל לשמו הגדול על הנסים והפודקן התשועות והגבורות שעשה אתנו יחד עם שארית עמו בניי להצילנו מידי אויבינו ומנדינו הגרמנים הארורים ימ"ש.